

HOLLAND RIJNLAND
REGIONALE WERKCONFERENTIE CULTUUR
‘VERSTERKEN EN VERANKEREN’
15 december 2011 in Parkexpressie te Alphen aan den Rijn

sprekers

Betty van Oortmerssen-Schutte	portefeuillehouder Sociale Agenda Holland Rijnland
Femie Willems	secretaris Programmafonds Cultuurparticipatie
Onno Helleman	hoofd Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie; Erfgoedhuis Zuid-Holland
Jacques Vork	kwartiermaker Merk en Marketing Groene Hart

dagvoorzitter

Kamran Ullah	presentator
--------------	-------------

workshopleiders

Heleen Naterop	productiebegeleider Erfgoedhuis (erfgoededucatie)
Margriet Gersie	directeur Kunstgebouw (cultuureducatie & cultuurparticipatie)
Jacques Vork	kwartiermaker Merk en Marketing Groene Hart (cultuur en recreatie & toerisme)

Organisatie

Ida van Breda (Holland Rijnland)
Marscha Niamat en Fredt Moers (regionale cultuurnetwerkers)

PLENAIRE INLEIDING

Openingswoord

Betty van Oortmerssen opent de conferentie om 13.30 uur en heet allen welkom. De aanleiding voor de conferentie is de boodschap van het Rijk en de provincie dat er geen geld meer is voor het cultureel erfgoed. In een overleg van vertegenwoordigers van de verschillende regio's in Zuid-Holland met de gedeputeerden is besproken welke mogelijkheden er nog zijn om de bestaande rijkdom aan kunst, cultuur en cultureel erfgoed in stand te houden. Het betreft onderwerpen uit de Nederlandse cultuur die aantrekkelijk zijn voor het toerisme en de recreatie. Cultuur moet zich vernieuwen. Zomaar stoppen met financiering betekent een belangrijk potentieel onbenut te laten. Dat kan niet de bedoeling zijn. Een instrument om de culturele rijkdom in stand te kunnen houden en te vernieuwen is de ontwikkeling van een netwerk. Dat kan dienen om met elkaar na te denken over de mogelijkheden van voortzetting van succesvolle projecten cultuurparticipatie en -educatie en het opzetten van nieuwe projecten na het stoppen van de provinciale subsidiëring. Daarbij zijn samenwerking van en afstemming tussen kunst- en cultuureducatie, recreatie, toerisme en bedrijfsleven van wezenlijk belang.

In januari 2012 is er weer een overleg met gedeputeerden. De portefeuillehouder hoopt dan met enkele regiovertegenwoordigers een aantal plannen te kunnen presenteren, gericht op voortzetting en vernieuwing. Zij roept daarom iedereen op alle suggesties en ideeën die er zijn onbevangen in de groep te brengen en met elkaar te delen.

Toelichting op programma

Kamran Ullah, de dagvoorzitter, licht het programma toe. Het gaat om vier sleutelwoorden:

- o Kansen; in de afgelopen jaren zijn meer dan 60.000 inwoners bereikt met de Regionale Agenda Samenleving Cultuurparticipatie in de regio Holland Rijnland; hoe kan dat worden voortgezet?
- o Samenwerking; hoe ziet de samenwerking van diverse sectoren en partijen eruit?
- o Mogelijkheden: welke ingangen en opties zijn er?
- o Afspraken; welke concrete afspraken zijn er te maken?

Elkaar versterken en de cultuur verankeren in het beleid zijn daarbij de uitdagingen.

Inleiding Cultuureducatie en -participatie

Aan de hand van sheets houdt Femie Willems een inleiding over cultuureducatie en de mogelijkheden van het fonds.

Zij herkent zich in de voorafgaande woorden en vindt de conferentie, gericht op versterking en samenwerking, een goed initiatief. Hopelijk kan het fonds aan die doelen eveneens een bijdrage leveren. Maar ook het Programmafonds heeft te maken met bezuinigingen. Dat noopt tot het maken van scherpe keuzes. Samenwerking met gemeenten en provincies, de culturele sector en private fondsen is prioriteit.

Spreekster geeft een toelichting op het beleidsplan voor 2013 tot 2016. Het plan is nog in ontwikkeling en moet februari 2012 worden ingeleverd. In het plan staan drie programmalijnen centraal, waarmee het fonds het verschil wil maken:

- Cultuureducatie met Kwaliteit (voor 4 tot 12 jaar) met een budget van 14 miljoen euro;
- talentontwikkeling en manifestaties (op landelijk niveau; voor 8 tot 24 jaar) met een budget van 3 miljoen euro;
- innovatie en ondersteuning van amateurkunst (voor 0 tot 100 jaar) met een budget van 3,5 miljoen euro.

Zij licht de inhoud van deze programmalijnen nader toe, waarbij zij focust op Cultuureducatie met Kwaliteit. Veel is in gang gezet in de afgelopen vier jaar door cultuureducatie een plek te geven in het onderwijs en bij culturele instellingen.

Een analyse van cultuureducatie geeft als beeld te zien: 1) versnippering; 2) veel inzet op coördinatie; 3) minder inzet op deskundigheid; dat kan beter; 4) voortdurende kennismaking; verdieping zou sterker mogen; 5) Nederland is 'potentially leading'.

Ter versterking zet het fonds in deze beleidsperiode een subsidieregeling in met provincies en gemeenten en een budget voor flankerende activiteiten.

Uitgangspunt van het beleid is de behoefte van het kind aan culturele ontwikkeling. Vandaar de concentratie op het basisonderwijs en op een doorlopende leerlijn. Een visie op de aanpak van cultuureducatie is een vereiste. Ambitie wordt beloond.

Het fonds gaat ervan uit dat provincies en gemeenten de bijdrage van het fonds matchen met eenzelfde bedrag. Daarnaast heeft het fonds een overkoepelend programma voor de ondersteuning van landelijke best practices, onderzoek en de ontwikkeling van handreikingen voor scholen, docenten en instellingen. Het fonds zet daarvoor 4 miljoen euro op jaarbasis in.

Cultuureducatie met Kwaliteit moet voldoen aan diverse criteria. Dat wil zeggen een visie op de plaats van cultuur in de ontwikkeling van het kind; een uitwerking in kerndoelen; een doorgaande leerlijn en samenhang met andere vakken; samenhang tussen binnenschools en buitenschools; goed opgeleid personeel in het onderwijs en een volwaardige invulling door culturele instellingen.

Na een gespreksronde van het fonds met Rijk, landsdelen en G4 en de vaststelling van het programma in juni zullen gemeenten en provincies naar verwachting omstreeks de zomer van 2012 nader worden geïnformeerd over de inhoud en vorm van de nieuwe regeling.

Vragen

Op een vraag van wethouder De Haan van Leiden 'wie van wie nu hoeveel geld krijgt', antwoordt Femie Willems dat dit uiteindelijk in het convenant tussen IPO, VNG en OCW wordt vastgesteld. Het totaalbudget wordt verdeeld over de provincies en gemeenten.

De wethouder vreest echter een ongewenste situatie in de nieuwe opzet: óf de provincie blijft verdelen (terwijl de provincie Zuid-Holland een andere keuze heeft gemaakt in de cultuureducatiesubsidiëring), óf iedere aanvrager krijgt slechts een heel kleine bijdrage. Hij vindt de afwijkende structuur van de provincie Zuid-Holland ten opzichte van andere provincies heel relevant voor het welslagen van deze regeling.

Spreekster beaamt de opmerking van de wethouder. Maar het probleem ligt tussen de provincie en de gemeenten. Versnippering zou inderdaad het geheel niet ten goede komen.

Mevrouw Beunke van Bureau Drechtsteden vraagt zich af wat de rol van het Rijk is in deze situatie. De provincie wil wel een basisvoorziening in stand houden, maar dan gaat het voornamelijk om coördinatie. Zij wil weten of regio's ook over de inhoud gaan en rechtstreeks zaken kunnen doen met het Rijk/het fonds.

Femie Willems verwijst naar de bevindingen van de commissie-Lodders. Zij vermoedt dat het besluit ligt in het krachtenveld tussen Rijk en provincies/IPO. Het fonds zal de ingediende programma's altijd beoordelen op hun bijdrage aan Cultuureducatie met Kwaliteit en de bijbehorende criteria. Een rechtstreekse aanvraag bij het fonds door de RAS-regio is geen optie, omdat de provincie Zuid-Holland partner is. Hoe de RAS dit regelt met de provincie, is aan de regio om te bepalen.

Inleiding Erfgoededucatie

Aan de hand van sheets houdt Onno Helleman een inleiding over het onderwerp.

Er zijn verschillende soorten erfgoed te onderscheiden naar materieel en immaterieel erfgoed en naar onroerend en roerend erfgoed. Hij licht de verschillende voorbeelden daarvan toe.

Bij erfgoed gaat het vooral over de context en samenhang, de te traceren verhaallijn in de omgeving en de beleving van het erfgoed. De contextuele omstandigheden waren voor het Rijk aanleiding om nieuw beleid te formuleren in de beleidsbrief 'Modernisering Monumentenzorg' (2009). De drie pijlers zijn:

- Het borgen van cultuurhistorische waarden in het ruimtelijk ordeningsbeleid door een wetswijziging van de wet RO per 1 januari 2012: gemeenten geven in bestemmingsplannen aan hoe wordt omgegaan met cultuurhistorisch erfgoed.
- Eenvoudigere en krachtigere regels.
- Het herbestemmen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen via subsidieregelingen voor rijksmonumenten en overige cultuurhistorische gebouwen.

In een stagnerende economie en krimpende bevolking kan hergebruik van gebouwen veel soelaas bieden. De provincie Zuid-Holland koppelt het cultuurhistorisch beleid aan haar ruimtelijke taken. In het beleid zijn de onderwerpen uit de afgelopen themajaren opgenomen, zoals molens, de Hollandse Waterlinies, historische waterwegen en landschappen.

In regioprofielen geeft de provincie een uitwerking van het beleid met een weergave van de cultuurhistorische waarden en gericht op het behoud of versterking. Het gaat daarbij meer over structuren dan over objecten. Verhaallijnen worden zo zichtbaar en zijn vaak heel goed met elkaar te verbinden. Die dienen dan weer als inspiratiebron voor mensen en instanties die daarop verder willen borduren.

In het Erfgoedhuis zijn beide zijden van het erfgoed verankerd door afdelingen die zich bezighouden met de ruimtelijke kant van het erfgoed (Provinciaal Steunpunt Monumentenzorg en Archeologie en de Monumentenwacht) en afdelingen voor de belevingskant (Provinciaal Historisch Centrum en Erfgoededucatie).

Vanuit de regio bezien zijn voor het erfgoed drie vragen relevant:

- Welke verhalen wil de regio vertellen?
- Welke landschappen, gebouwen en objecten zijn nodig om het verhaal te vertellen?
- Welke instellingen zijn nodig om het verhaal te vertellen?

Een goed kader voor erfgoededucatie wordt gevormd door de canons van Nederland en Zuid-Holland. De afdeling erfgoededucatie van het Erfgoedhuis heeft een zogenoemd erfgoedspoor ontworpen. Dat is een programma met een doorlopende leerlijn voor leerlingen van 8 tot 16 jaar. Daarbij wordt gewerkt aan samenwerkingsstructuren tussen scholen en erfgoedinstellingen.

Sinds kort bestaat het Archeologiehuis Zuid-Holland in Alphen aan den Rijn. Daarin bevindt zich een Romeins museum (aansluitend op de Limes) en een rijke schakering van het archeologisch bodemarchief, specifiek gericht op de jeugd. In het Archeologiehuis zetelt ook de Archeologische Werkgemeenschap die zich onder meer inzet voor educatie.

Inleiding cultuur en recreatie & toerisme

Jacques Vork geeft aan de hand van sheets een uiteenzetting over het onderwerp.

Er is een enorme winst te behalen als cultuur en cultureel erfgoed worden gekoppeld aan recreatie en toerisme. Beide laatste vormen een samengesteld product. Het bestaat uit losse onderdelen en er is eigenlijk niemand die een compleet product aanbiedt. Het gaat altijd om een combinatie van vervoer, verblijf en vermaak in een aantrekkelijke omgeving. Dat betekent dat bedrijfsleven, natuur- en cultuurbeheerders en de overheden samen aanbieders zijn en niet zonder elkaar kunnen. Gezamenlijk bepalen die de kracht van het product.

Een ander belangrijk kenmerk van toerisme en recreatie is dat de gast naar de (culturele) aanbieder toe moet komen. Pas dan is omzet te behalen. De gasten komen bijna nooit alleen voor één product, maar besteden ook geld aan de horeca en de detailhandel. De bestedingen van de bezoekers komen op veel meer plekken terecht, wat profijt voor alle betrokkenen oplevert. Daarbij is instandhouding van het cultureel erfgoed gebaat. Zeker in tijden van bezuinigingen kunnen toerisme, recreatie en cultuur elkaar dus helpen. Meer bezoekers betekent ook een vergroting van de levendigheid, de sociale cohesie en de economie.

Deze samenhang is een van de krachtigste aspecten, maar het is tevens een van de grootste bedreigingen. Immers zogenaamde free riders die willen profiteren van andermans inspanningen kunnen gemakkelijk achterover gaan leunen. Dat maakt het enorm lastig om alle krachten te bundelen. Daarvoor is facilitering nodig.

Vanuit economisch niveau bezien zijn vooral de bezoekers van buiten de gemeente interessant. Die stimuleren de plaatselijke economie. Maar het aantrekken van Japanners en Chinezen is enorm kostbaar, terwijl de omzet in verhouding beperkt is.

De valkuil van promotie is 'ieder voor zich'. Vanwege de weinige middelen kijkt men vooral naar de directe omgeving en naar pers en PR. Het gevaar is dat instanties vooral elkaar beconcurreren. Denk aan musea, cultureel erfgoed, gemeenten, Leidsche Ommelanden, toerisme en recreatie. Spreker acht de versnippering in de samenwerking een van de grootste problemen op dit terrein. Daarvoor moet een oplossing worden gevonden.

Cultuur en recreatie krijgen beide minder subsidie en zijn vaak kleinschalig. Dus is samenwerking nodig. Cultuur is een heel belangrijk onderdeel van het toeristische product. Dat geldt vooral in combinatie met beleving van de locatie en van de streek. Het gaat met name om het verhaal erachter. Aanbieders van cultuur spelen daarin een heel belangrijke rol. Omgekeerd kunnen recreatie en toerisme ook voor extra bezoek aan cultuur zorgen. Bevorderen van toerisme, recreatie en cultuur betekent meer bezoekers, hogere cultuurparticipatie, meer bestedingen en daarmee breder draagvlak. De conclusie van de inleider luidt dat bedrijfsleven/ondernemers, overheden, culturele organisaties een gemeenschappelijk belang hebben bij de ontwikkeling van toerisme, recreatie en cultuur. Alleen gezamenlijk zijn zij in staat om:

- een aantrekkelijk totaalaanbod te bieden;
- voldoende middelen bij elkaar te brengen voor een krachtige promotie;
- met meer bezoekers meer bestedingen te genereren en meer (draagvlak voor) cultuur.

Bij dit alles is internet een belangrijk hedendaags hulpmiddel. Een paar voorbeelden van websites zijn www.groenehart.nl en www.lekkerweggrondleiden.nl. Daarbij vormen het door gemotiveerde organisaties *zelf* invoeren en bijhouden van informatie een duidelijke meerwaarde, omdat zo nieuwe combinaties tussen doelgroepen en dagbestedingen worden gestimuleerd.

WORKSHOPS

Na een pauze en vocaal intermezzo van Arnold Schellens met de aanwezigen, worden drie workshops gehouden met als insteek de vraagstelling:

“Geen budget, toch regionaal aanbod leveren. Hoe doen we dat? Wie heb je nodig, met wie ga je praten en wat ga je doen?”

Workshop 1, erfgoededucatie

De leider van de workshop, Heleen Naterop, wijst erop dat het Erfgoedhuis Zuid-Holland zo'n tien jaar ervaring heeft met erfgoededucatie. Zij geeft een korte toelichting op haar werk.

Projecten komen zowel voort uit het Erfgoedspoor, als uit de themajaren van de provincie. Een erfgoedspoor is een doorgaande leerlijn (met een cumulatief kennisresultaat) voor leerlingen vanaf acht tot zestien jaar. Zo kunnen zij aan het eind van een traject hun eigen omgeving helemaal in kaart hebben en weten wat er speelt op het gebied van erfgoed. In de regio Holland Rijnland zijn er inmiddels elf erfgoedsporen. Deze zijn vatbaar voor uitbreiding voor onderwijs, recreatie, toerisme, senioren en bedrijfsleven.

Voor erfgoededucatie is de Nederlandse canon een belangrijke leidraad voor de ontwikkeling van projecten. In dat kader is voor de regio Holland Rijnland een regiokaart gemaakt met verschillende

vensters die specifiek zijn uit te diepen. Maar natuurlijk zijn er nog meer onderwerpen die heel geschikt zijn om in de regio uit te diepen. De inleidster roept op om dat zeker te doen. Als vraagstelling voor de workshop geeft zij dan ook mee:

“Wat is een kansrijk verhaal/thema voor de eigen lokale situatie of regio?”

- 1) Welke landschappen, gebouwen en objecten heb je nodig om het verhaal te vertellen?
- 2) Welke instellingen heb je nodig om het verhaal te vertellen?
- 3) Is er op dit vlak in onze regio/gemeente al iets gerealiseerd? Loopt er een erfgoedspoor? Zijn er andere erfgoededucatie projecten? Kortom: welke verbindingen zijn er te leggen?

Een algemene vraag is of en hoe het programma nog breder is te trekken naar bedrijfsleven, toerisme of andere doelgroepen. Zo niet, is een vergelijkbaar verhaal in een buurgemeente, waarop is aan te sluiten of dat is te gebruiken, al wel gerealiseerd?

Vervolgens deelt de workshopleider de deelnemers van de workshop in drie subgroepen in naar de verschillende subregio's: Rijnstreek, Bollenstreek en Leiden/Leiderdorp.

Bollenstreek

Als te benutten kans voor de Bollenstreek is gekozen voor het thema ‘(het ontstaan van) het landschap van de Bollenstreek’. Belangrijk doel daarbij is het behoud van het karakteristieke landschap.

Aan mogelijkheden voor samenwerking, verankering of versteviging is de subgroep door de boeiende discussie over het landschap niet toegekomen.

Leiden en Leiderdorp

Een thema voor Leiderdorp is de keramiekgeschiedenis. Het is interessant om de keramiek die nog tastbaar is in het museum en via het resterende fabriekspand in de schijnwerpers te plaatsen door een programma op te stellen over de geschiedenis van klei bakken tot de kunst van de keramiek. Het zou een versterking betekenen dat te verbinden aan een toeristische fietsroute van Alphen naar Katwijk, waarbij het water en vervoer van de klei wordt meegenomen. In Leiderdorp is een bezoek mogelijk aan de fabriek, of het museum en de bibliotheek. Koppeling aan activiteiten, als zelf pottenbakken, is ook denkbaar. Bij dit alles is het een optie om dagjesmensen eveneens te trekken voor een bezoek aan de omgeving. Doelgroep daarbij zijn niet alleen kinderen, maar ook volwassenen.

Geopperd wordt voor de ontwikkeling van het programma het Erfgoedhuis te betrekken.

Rijnstreek

‘Verbindingen door bruggen en veren in de waterrijke regio Holland Rijnland’ is gekozen als thema voor die regio. Het betrekken van zangkoren als cultureel element in het programma is een suggestie. Een beoogde inzet op aansluiting op en samenwerking met het onderwijs, Parkexpressie, het Erfgoedhuis, cultureel bureau RAAK! en de bestaande erfgoedsporen kunnen een versterking en verbreding betekenen.

De subgroep houdt een pleidooi om alle provinciale thema's van de afgelopen jaren te verankeren in de toekomst.

Qua te betrekken bedrijfsleven wordt gedacht aan rondvaartbedrijven, pontjes, brugontwerpers, bruggenbouwbedrijven en horeca, zoals Van der Valk.

Workshop 2, cultuureducatie & cultuurparticipatie

De leider van de workshop, Margriet Gersie, geeft een korte toelichting op het thema cultuureducatie en participatie. Het doel van de workshop is om te bespreken wat de landelijke ontwikkelingen op het gebied van cultuureducatie en cultuurparticipatie voor de provincie Zuid-Holland en de regio Holland Rijnland betekenen. En daarnaast het uitwisselen van ideeën over hoe er met de kansen en de aangegeven kaders kan worden omgegaan.

Het uitgangspunt van het Rijk is dat iedere overheidslaag een eigenstandige verantwoordelijkheid heeft voor goede cultuureducatie.

- Het Rijk zorgt voor bekostiging en wettelijk kader van het onderwijs.
- Het Rijk zorgt voor de opdracht aan culturele instellingen met rijksfinanciering om educatieve diensten te verlenen.

- Het Rijk zorgt voor de landelijke ondersteuning en innovatie op het gebied van kennis en netwerken. Daartoe wordt een nieuw instituut in het leven geroepen en is er een fonds van vier miljoen euro voor kwaliteitsverbetering.
- De provincie heeft een tweedelijnsrol in het bevorderen van kwaliteit en van regionale spreiding, zodat ieder kind in de provincie in aanraking kan komen met kunst- en cultuureducatie.
- De gemeente is verantwoordelijk voor een breed en samenhangend cultureel aanbod voor scholen.
- De gemeente is verantwoordelijk voor bemiddeling van het aanbod, voor de binnenschoolse en buitenschoolse aansluiting en voor afspraken met de scholen, bijvoorbeeld door een lokale educatieve agenda.

De provincie Zuid-Holland beschouwt haar rol in cultuureducatie vanaf 2013 niet meer als een van haar kerntaken. Zij wil alleen een basisvoorziening in standhouden voor een jaarlijks bedrag van 1,5 miljoen euro tot en met 2016. De provincie vindt eigenlijk dat de gemeenten het zelf moeten doen. Er zijn echter gemeenten die zo klein zijn dat zij hiertoe niet in staat zijn. Zij hebben geen cultureel aanbod of buitenschools educatief aanbod. Voor hen wordt de basisvoorziening in stand gehouden. Kunstgebouw zal die rol naar ieders verwachting vanaf 2013 op zich nemen. Daarvoor is 1,2 miljoen euro beschikbaar. De overige 300.000 euro kan besteed worden aan andere ondersteunende instellingen als Jeugdtheaterhuis, SEOP en Popunie. Voor elke leerling is in het basisonderwijs €10,90 per schooljaar beschikbaar. De school kan dit geld gebruiken om cultuureducatie met kwaliteit de school binnen te halen. Die kwaliteit wordt nog benoemd. Het rijk zal instrumenten ontwikkelen om te kunnen controleren of het geld wel aan cultuureducatie met kwaliteit besteed wordt. De onderwijsinspectie gaat die controle uitvoeren.

Het is echter niet reëel om te veronderstellen dat de scholen dit aanbod zelf zullen samenstellen. Scholen kopen die dienst graag in, zodat alles geregeld is op het gebied van kwaliteit, niveau en organisatie.

Daarnaast is er voor gemeenten en provincies geld beschikbaar van het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) waarvoor zij plannen in kunnen dienen. Vanaf 2013 zal het FCP alleen betalen voor plannen ter bevordering van de kwaliteit van cultuureducatie in het primair onderwijs. Het fonds heeft daarvoor 10 miljoen euro in kas voor heel Nederland. De gemeenten met meer dan 100.000 inwoners zullen rechtstreeks zaken kunnen doen met het FCP. Voor de overige gemeenten zouden het ministerie en het FCP graag zien dat de provincie een bundelende rol speelt. De provincie Zuid-Holland heeft echter besloten dat de structuur van de RAS-en er vanaf 2013 niet meer is. Het is niet duidelijk hoe de regio's vervolgens kunnen gaan samenwerken. Toch wil elke gemeente aanspraak kunnen maken op deze gelden. De provincie heeft toegezegd zich in te spannen om een vorm te bedenken waardoor dit geld toch beschikbaar is voor de Zuid-Hollandse gemeenten. Bij die vorm zal de provincie buitenspel staan, maar zullen de aanvragen van de gemeenten toch gebundeld naar het FCP gaan.

Wethouder De Haan van Leiden meent dat de oplossing eenvoudig is: meedoen met de aanvragen van de grote gemeenten in Zuid-Holland. Margriet Gersie geeft een andere mogelijkheid aan: de aanvragen van de kleine gemeenten bundelen via een provinciale basisvoorziening. Het is van groot belang dat alle gemeenten daarom hun wensen kenbaar maken in het gesprek met de gedeputeerden in januari. Margriet Gersie geeft aan dat men niet allemaal hetzelfde hoeft te vinden in de provincie. Waar er een regionaal verband is, kan men dat gebruiken om de aanvragen te bundelen. Dat kan rond een grote gemeente zijn. Maar niet elke regio in de provincie heeft een grote gemeente van meer dan 100.000 inwoners.

Wethouder Opatja van Alphen aan den Rijn is een voorstander van het zo strak en eenvoudig mogelijk bundelen van de krachten van de gemeenten. Nu is men per gemeente veel geld kwijt aan coördinatie.

Margriet Gersie geeft de do's en don'ts binnen het nieuwe beleid aan.

Cultuureducatie met kwaliteit is de norm en vormt een doorlopende leerlijn. De scholen van het primair onderwijs moeten zich daaraan houden. De gemeenten kunnen dit als inhoudelijk houvast gebruiken bij het stimuleren van de cultuureducatie. De combinatiefunctionarissen Cultuur kunnen hier een rol in spelen. Het is ook mogelijk hen regionaal te bundelen.

De combinatiefunctionarissen Cultuur worden door het Rijk en gemeenten gefinancierd. Het rijksdeel van de financiering zal steeds kleiner worden.

Het onderwijs is verantwoordelijk voor de binnenschoolse educatie. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de aansluiting met de buitenschoolse educatie. De culturele instellingen zijn verantwoordelijk voor het aanbod.

Margriet Gersie roept op om het geld dat er is ook te gebruiken. Er zijn nog steeds scholen die niet op de hoogte zijn van de €10,90 per leerling voor cultuureducatie. De gemeenten moeten ook denken aan het geld bij het FCP. Er is wel 3,9 miljoen euro minder in kas, maar de doelgroep is kleiner.

Het is belangrijk dat scholen, gemeenten en culturele instellingen elkaar opzoeken. Veel scholen zijn nog niet gewend om gemeentelijk met elkaar af te stemmen. Als de culturele infrastructuur in de gemeente tekort schiet om aan de lokale vraag te voldoen, dan kan men buiten de gemeentegrenzen kijken naar regionale samenwerking en provinciale dienstverlening.

Mevrouw Beunke merkt in het contact met scholen dat zij het Kunstmenu en de Cultuurkaart belangrijk vinden. Wordt dat aanbod duurder als de subsidie afneemt? Margriet Gersie antwoordt dat het niet mogelijk is om hetzelfde programma voor de helft van het geld te bieden. Er zit provinciale subsidie in het Kunstmenu zoals dat nu aangeboden wordt.

Maar er zijn wel veel even goede varianten mogelijk.

De heer Verboon vertelt dat er in Alphen aan den Rijn goed overleg is binnen het primair onderwijs.

De scholen hebben een convenant getekend en er wordt sinds 2006 aan 8.000 kinderen eenzelfde programma aangeboden als wat het Kunstgebouw aanbiedt. Aan solidariteit tussen de verschillende scholen wordt veel aandacht besteed. De subsidies per kind gaan in een grote pot, de gemeente legt de andere helft bij, en dat levert een behoorlijk budget voor cultuureducatie. Er wordt hierin ook met het Kunstgebouw samengewerkt.

Mevrouw Bulsink geeft een overzicht van de activiteiten van het Kunstgebouw. In het schooljaar 2011-2012 blijft het aanbod zoals het was. Men kijkt ondertussen hoe men inhoudelijk beter aan kan sluiten bij de eisen van het Rijk. Men is betrokken bij 'Cultuur in de spiegel' en er worden twee experts opgeleid voor het onderwijs. Het Kunstgebouw zal trachten de prijsverhoging zo klein mogelijk te houden. Nu wordt de inhoud van het programma vanuit het onderwijs betaald en de overhead door de provincie.

De heer Visschedijk sluit aan bij het verhaal van de heer Verboon. De infrastructuur is heel belangrijk binnen een stad als Alphen aan den Rijn, met vier grote scholengemeenschappen voor het voortgezet onderwijs. De subsidies en het geld voor de Cultuurkaart gaan wegvallen, maar de vraag naar cultuur op de scholen blijft groot. Er zijn geen middelen om aan de doorlopende leerlijn te gaan werken. De coördinatoren voor het primair en voortgezet onderwijs zullen samen moeten werken om dat voor elkaar te krijgen. Dit zou met geringe middelen gedaan kunnen worden door één persoon. De heer Verboon vult aan dat maatwerk, samenwerking en korte lijnen naar de schoolbesturen belangrijk zijn.

Mevrouw Schimmel geeft aan dat in Katwijk een goede basisstructuur bestaat: een overleg met directeurs van basisonderwijs, culturele instellingen en de gemeente, dat werkt aan het kunstkenismakingsprogramma. De scholen leggen 7 euro per leerling in. De gemeente geeft ook subsidie. De schoolkunstcommissie koopt Kunstmenu, Museum aan school etc. in.

Men is bezig voor het voortgezet onderwijs eenzelfde structuur op te zetten. De gemeente vindt het belangrijk om in heel Katwijk hetzelfde aanbod te hebben.

Mevrouw Jehee van de gemeente Kaag en Braassem roept op om de succesvolle structuren die er nu bestaan in stand te houden. Het is belangrijk een manier te vinden waardoor de bestaande infrastructuur in stand gehouden wordt ondanks het feit dat de provincie er niet meer aan mee wil doen. Een run op allerlei nieuwe dingen waardoor de bestaande structuren omvallen is het slechtste wat je kunt doen.

Mevrouw Oppatja zegt dat er gekozen zal moeten worden. Om de culturele activiteiten in stand te houden moet er minder geld gaan naar zaken als overleg en infrastructuur. Het controleren van de besteding van de €10,90 per kind kost ook geld. Het is verantwoording, en geen cultuur. De gemeenten moeten de lokale organisaties maximaal benutten, zowel in als buiten de school.

Mevrouw Jehee wil de 1,5 miljoen euro voor ondersteuning liever gebruiken om het Jeugdtheaterhuis en Kunstmenu overeind te houden.

Margriet Gersie geeft aan dat het Kunstgebouw onder ondersteuning het in stand houden van Kunstmenu verstaat. In de toelichting van de provincie komt dit niet duidelijk naar voren.

Een deelnemer vraagt hoe men, met minder subsidie, de langlopende leerlijn kwalitatief gezien goed in elkaar gaat zetten. Dit is een zware opdracht.

Margriet Gersie zegt dat die verantwoordelijkheid in eerste instantie bij het Rijk ligt.

De deelnemer herneemt dat de gemeenten de lokale culturele instellingen moeten wijzen op hun educatieve taak. Mogelijk kan hier met gesloten portemonnee gewerkt worden.

Mevrouw Bangert, docent bij Limes Praktijkonderwijs, zegt dat het cultureel overleg in Katwijk een heel goed middel is. Eens per twee à drie maanden zitten alle scholen en de culturele instellingen bij elkaar. De scholen moeten voor zo'n overleg wel benaderd en uitgenodigd worden, maar dan zit men ook aan tafel met de lokale culturele instellingen en kan er inhoud gegeven worden aan het maatwerk dat de scholen willen. Het initiatief voor het cultureel overleg ligt bij de gemeente.

Mevrouw Geven geeft aan dat dit soort culturele instellingen er in Goedereede niet zijn. Er zijn 40 gemeenten met minder dan 30.000 inwoners in Zuid-Holland.

De heer Verboon geeft aan dat Alphen ook openstaat voor de mogelijkheid dat andere gemeenten bij hen aankloppen.

De heer De Haan vindt dat intergemeentelijke samenwerking op het gebied van de culturele agenda goed mogelijk is in Holland Rijnland. Naast Leiden als grote gemeente hebben ook Katwijk en Alphen een voldoende interessant cultuuraanbod. In onderlinge samenwerking zou men in de regio veel kunnen doen van wat het Kunstgebouw nu aanbiedt. Men kan zo'n programma ook voor minder geld maken. De museumgroep Leiden doet dit voor het museale aanbod al.

Margriet Gersie meent dat de gemeenten er alleen een zetje voor nodig hebben om regionaal samen te gaan werken, wat zij mogelijk van de provincie verwachten. Daar moet men de provinciale overheid ook aan houden. Mevrouw Schimmel zegt geen behoefte te hebben aan zo'n zetje. In Katwijk is het prima geregeld zo.

De heer De Haan is van mening dat men niet door moet gaan met een overheid die daar met tegenzin aan mee moet werken. Geef dan liever het geld aan de gemeenten zodat zij het onderling kunnen opzetten.

Margriet Gersie geeft aan dat de provincie op aandringen van de gemeenten bereid is tot een tegemoetkoming. Men heeft daarvoor 1,5 miljoen euro beschikbaar gesteld. Het is aan de gemeenten om uit te maken wat zij daarmee willen doen. Als de gemeenten het geld zelf hadden willen ontvangen was dit potje er niet geweest.

De heer Ham stelt dat men door bovenlokaal te werken zaken kan vernieuwen en ontwikkelen die breder uitgerold kunnen worden. Daar moet men het Kunstgebouw wel voor inzetten. Hij wil niet dat het Kunstgebouw verdwijnt.

Het Kunstmenu heeft kwaliteit. Men moet ervoor waken dat iedereen opnieuw zelf het wiel uit gaat vinden. Mochten er gemeenten zijn die met een grote gemeente als Leiden willen samenwerken, en er is een goede structuur voor, dan is dat prima. Maar hij wil dat het niet tot norm gemaakt wordt, want dat kan veel kleine gemeenten buitenspel zetten. Hij raadt aan de goede bestaande infrastructuur in beeld te krijgen en aan de kwaliteitseisen te laten voldoen. Daar moet men zuinig op zijn. Voor de kleine gemeenten zijn daar bovenlokale instellingen voor nodig. In de Hoeksche Waard zijn veel kleine gemeenten die elkaar op willen zoeken om samen te werken. Zij kunnen kiezen voor het opbouwen van een eigen infrastructuur, of voor samenwerking met het Kunstgebouw. Het Kunstgebouw moet die rol ook willen vervullen.

Mevrouw Bulsink geeft aan dat het werkgebied van het Kunstgebouw juist voornamelijk in het landelijk gebied ligt.

Mevrouw Jehée meent dat de aanwezigen het eens zijn over het behouden van de culturele activiteiten en zaken die rechtstreeks de kinderen ten goede komen, maar dat men niet wil dat het geld, zoals bij het Kunstgebouw, naar coördinatie en ondersteuning gaat.

In antwoord daarop vertelt mevrouw Belsink over het Kunstgebouw nieuwe stijl. Vanaf 2013 zal men Kunstmenu en Kunst in Uitvoering blijven leveren aan vooral de (kleine) scholen in kleine gemeentes. Door aansluiting bij Cultuur in de Spiegel zal dat programma een andere naam krijgen, maar dan weten de scholen wel dat het programma de gevraagde kwaliteit biedt. Het Kunstgebouw haalt de ICC'ers in de provincie bij elkaar en verzorgt ICC-cursussen. Voor de vijftig combinatiefunctionarissen in de provincie gaat men ook een netwerk opzetten. Daarnaast beschouwt het Kunstgebouw het als haar taak om in de kleine gemeenten ICC'ers en combinatiefunctionarissen te

informereren over alle dingen die voorbij komen. Het Kunstgebouw blijft het cultuurnetwerk en Cultuurmenu ondersteunen. Het financieren van de cultuurnetwerkers is een zaak van de gemeenten, samen met de provincies.

Een deelnemer merkt op dat men alleen de functies wil behouden, niet de conferenties en netwerken etc. Margriet Gersie vertelt dat het Kunstgebouw meer dan de helft van de basisvoorziening besteedt aan de dienstverlening ten behoeve van de cultuureducatie in het primair onderwijs van de kleine gemeenten. Dat is de belangrijkste taak.

Margriet Gersie vat de conclusies uit de workshop samen. Er moet een goed cultuureducatief aanbod blijven bestaan in Holland Rijnland en in de provincie Zuid-Holland. Het is belangrijk om op gemeenteniveau met de gemeente, de scholen en de culturele instellingen te overleggen en samen de verantwoordelijkheid te nemen om tot het goede aanbod te blijven komen. Men moet de daarvoor beschikbare gelden ook benutten. Als een gemeente het niet alleen kan is het goed om aan te sluiten bij de gemeenten in de regio, of bij een grotere gemeente. Waar men dat zelf niet kan is het goed dat er bovenlokale dienstverlening blijft bestaan waar kleine gemeenten gebruik van kunnen maken. Mevrouw Beunke voegt hieraan toe dat de workshop ook over cultuurparticipatie zou gaan. Juist bij andere provinciale ondersteuningsinstellingen zit ook nog een deel participatie. De regio Drechtsteden vindt het belangrijk om ook op dat gebied een basisvoorziening te houden.

Workshop 3, cultuur en recreatie & toerisme

De leider van de workshop, Jacques Vork, deelt mee dat de twee doelen van de workshop zijn:

1. Kijken naar kansen voor cultuur, in combinatie met toerisme en recreatie.
2. Kijken naar samenwerkingsmogelijkheden, netwerken en vervolgcacties.

1. Kansen voor cultuur, in combinatie met toerisme en recreatie

De heer Van den Broek denkt dat het goed is om digitaal te publiceren, maar vraagt zich af of men de doelgroep niet makkelijker bereikt door middel van flyers.

Jacques Vork wijst erop dat het digitale aanbod voortdurend groeit en daardoor zeer dynamisch is. Dat is een groot voordeel van een digitaal aanbod.

De heer Van den Broek kan zich voorstellen dat een aantal organisaties samen een drukwerk maken, dat iedere maand uitkomt.

Mevrouw Buis deelt mee dat haar organisatie daar geen geld voor heeft. Ze vraagt zich af of sommige doelgroepen misschien onvoldoende bediend worden vanuit de arrangementen.

Jacques Vork antwoordt dat de website van het Groene Hart zeer breed is. Men moet de website zien als een platform. Dat is een groot verschil met een brochure. Op een website zoekt iedere doelgroep haar eigen weg. Er zijn drie manieren om te zoeken op de website: op basis van 'wat', op basis van 'waar' en op basis van 'wanneer'. Sinds enige weken is er een pagina op Facebook.

De heer Boshouwer Kroet weet uit ervaring dat het belangrijk is om producten met passie aan te bieden. Hij heeft in 2008 sponsordiners georganiseerd, die een groot succes waren. Hij is ervan overtuigd dat iemand, als hij een goed idee heeft en creatief is en zijn idee met passie overbrengt, succes heeft.

De heer Bonekamp wijst erop dat aan het Nationaal Glasmuseum in Leerdam een glasblazerij gekoppeld is. Daar komen zeer veel toeristen naartoe. De financiering van het Nationaal Glasmuseum is niet gebaseerd op cultuur, maar op economie.

De heer Koops vindt dat als men gaat samenwerken, eerst vastgesteld moet worden wat de grote gemene deler is.

De heer Bonekamp vindt dat de cultuursector zelf contact moet maken met ondernemers. Hij wil niet dat de overheid daar tussen gaat zitten.

De heer Imanse is een van de initiatiefnemers geweest van Beleef de Bollenstreek. Het initiatief is uit het bedrijfsleven gekomen. Er komt geen subsidie aan te pas.

Jacques Vork stelt dat men het regionaal kan benaderen, maar men kan ook voor bepaalde thema's kiezen en van daaruit bepaalde combinaties maken.

Betty van Oortmerssen stelt dat gemeentes eenmaal in de paar jaar cultuurnota's schrijven. Ze vraagt of de ondernemers het gevoel hebben dat ze daarbij betrokken worden.

De heer Kok is voorzitter van een college dat alleen maar bedrijven onder zich heeft. Bij hem gaat het wel goed.

Mevrouw Adema deelt mee dat in Voorschoten het bedrijfsleven nog op afstand zit. De gemeente Voorschoten start nu met een recreatienota. Men probeert dat te doen vanuit een breed perspectief. Betty van Oortmerssen stelt dat men in de Bollenstreek een thema heeft. Ze vraagt zich af wat een gemeente kan doen, als niet een van de sectoren de overhand heeft. Ze is wethouder in Oegstgeest. Tijdens het monumentenweekend in de tweede week van september waren alle monumenten open. Daarbij helpen vrijwilligers, maar ondernemers willen niet meedoen.

Een workshopdeelnemer deelt mee dat bij het bloemencorso 1 miljoen bezoekers naar de streek kwamen, maar dat de hotels in Noordwijk geen rol wilden spelen bij het bloemencorso.

Mevrouw Adema wijst erop dat in het algemeen ondernemers alleen willen sponsoren als ze mogen meepraten.

De heer Duivenvoorden stelt dat men zuinig moet zijn op sponsors.

Een workshopdeelnemer spreekt niet meer over sponsoring, maar over joint promotion.

De heer Bonekamp rekent voor dat er landelijk 5,2 miljard euro rondgaat in de kunst- en cultuursector. Daarvan komt 7% uit het bedrijfsleven. Daarvan is 100 miljoen euro directe sponsoring. Door de bezuinigingen gaat 1,2 miljard euro af van het bedrag van 5,2 miljard euro. Overheden denken misschien dat ze dit bedrag kunnen krijgen van sponsors, maar hij vindt dat niet realistisch. Hij wijst erop dat particulier geld gemengd mag worden met overheidsgeld.

2. Samenwerkingsmogelijkheden, netwerken en vervolgacties

Jacques Vork concludeert ten eerste dat de workshopdeelnemers willen afspreken om het bedrijfsleven en de cultuursector veel meer bij elkaar te betrekken. Hij concludeert ten tweede dat men wil proberen op lokaal niveau de bestaande netwerken aan elkaar te koppelen. Op de vraag of de sector cultuur deel kan uitmaken van de notitie Economie, antwoordt hij dat dat al het geval is.

Een workshopdeelnemer vestigt de aandacht op de economische waarde van cultuur.

Een workshopdeelnemer vindt dat het aantal bezoekers niet het enige criterium mag zijn om een museum te laten voortbestaan.

Een andere workshopdeelnemer vindt dat als er bijna niemand komt, het museum kan sluiten.

Jacques Vork concludeert dat men wel zegt dat men muurtjes wil slechten, maar dit is een voorbeeld van de verschillende denkpatronen die er zijn. Daarom pleit hij voor regionale en lokale netwerken.

Een workshopdeelnemer stelt dat de cultuursector nooit geleerd heeft commercieel te denken.

Een andere workshopdeelnemer denkt dat dat komt omdat Johan Thorbecke in de negentiende eeuw gezegd heeft dat de cultuursector niet zelf zijn geld mag verdienen. Dit oude denkpatroon neemt men niet zomaar weg.

Jacques Vork vraagt welke concrete afspraken men kan maken voor de regio en of er al netwerken zijn, die men aan elkaar kan koppelen.

De heer Kok antwoordt dat er wel beginnetjes zijn. Hij denkt dat men de belevenis moet verpakken. Daarbij moet men over de gemeentegrens heen kijken.

Jacques Vork concludeert dat men vindt dat er afspraken gemaakt moeten worden om meer over grenzen heen te kijken. Verder concludeert hij dat samenwerken belangrijk is. Hij adviseert te denken vanuit doelgroepen, bijvoorbeeld gezinnen met kinderen. Verder adviseert hij promotieactiviteiten op een hoger niveau te doen plaatsvinden.

Een workshopdeelnemer stelt voor een website te maken voor Noord-Holland en Zuid-Holland, waar ingespeeld wordt op de interesses van degenen die de website bezoeken.

Jacques Vork wijst erop dat dat principe al gehanteerd wordt op de website van Facebook. Hij pleit ervoor dat de subregio's eigen deelwebsites maken, zoals dat gebeurt met de website van het Groene Hart.

Op de vraag of er gekeken is naar wat andere provincies doen, antwoordt hij bevestigend. Op de vraag of er een verdienmodel is, antwoordt hij ook bevestigend. Hij benadrukt dat, als er geen subsidie is, dat niet betekent dat er geen geld is.

De heer Bonekamp benadrukt dat het essentieel is, dat particulier geld en overheidsgeld gemengd worden.

Jacques Vork vraagt of er concrete afspraken gemaakt kunnen worden over het nemen van initiatieven.

Een workshopdeelnemer stelt dat iedereen het verslag van deze dag krijgt. Mogelijk kunnen initiatiefnemers daarop inspelen.

Jacques Vork vraagt of iemand kan aangeven of hij een bepaald initiatief gaat nemen.

Mevrouw Adema antwoordt dat de gemeente Voorschoten bezig is iets te organiseren om organisaties, bedrijven en verenigingen bij elkaar te brengen. Verder is de gemeente Voorschoten bezig de recreatienota te schrijven vanuit economisch perspectief.

Jacques Vork bedankt de deelnemers voor hun bijdragen.

Actiepuntenlijst		
Wie	Actie	deadline
Gemeente Voorschoten	Organisaties, bedrijven en verenigingen bij elkaar brengen	
Gemeente Voorschoten	Recreatienota schrijven vanuit economisch perspectief	

Besluitenlijst

- Het bedrijfsleven en de cultuursector zullen meer bij elkaar betrokken worden.
- Men wil proberen op lokaal niveau de bestaande netwerken aan elkaar te koppelen.
- Er moeten afspraken gemaakt worden om meer over grenzen heen te kijken.
- Samenwerken is belangrijk.
- Men moet zuinig zijn op sponsors.
- Het is beter te spreken over joint promotion dan over sponsoring.
- Ondernemers willen meepraten.
- Er waren vandaag meer mensen aanwezig uit de sector Cultuur, dan ondernemers. Het zou goed zijn als er meer mensen uit het bedrijfsleven aanwezig zouden zijn.
- De gemeente Leiden werd gemist.

PLENAIRE TERUGKOPPELING EN AFSLUITING

Door de voorzitter gevraagd naar de indrukken van de workshops, antwoordt een van de deelnemende ondernemers dat hij aan een zeer goede sessie met prima ideeën heeft deelgenomen. De match tussen overheid en bedrijfsleven behoeft volgens hem nog verbetering. Maar dat biedt ook veel kansen. De bekendheid over dit initiatief liet te wensen over. Zo was hij de conferentie bijna misgelopen.

De ondernemer is dankzij een project geïnteresseerd in het marktmechanisme van cultuur. Hij roept allen op die bezig zijn met de diverse aspecten van cultuur daarbij het bedrijfsleven te betrekken. De communicatie daarover en de onbekendheid met de verwachtingen van het bedrijfsleven kunnen nog knelpunten opleveren. Anderzijds lijkt het bedrijfsleven ook nog niet goed de weg naar de cultuur te hebben gevonden. Uiteindelijk is het doel een win-winsituatie, zowel voor het bedrijfsleven als voor de cultuursector en de overheid, onder het motto jointpromotion in plaats van sponsoring. Zo gaat de gemeente Voorschoten een beursvloer organiseren waar het bedrijfsleven en allerlei maatschappelijke organisaties op dit gebied met elkaar in contact kunnen komen.

Workshop 1, erfgoededucatie

Voor het thema over de betekenis van verbindingen/bruggen in een waterrijke regio als de Rijnstreek gaat het om verbreding, uitdieping en zichtbaar maken van een thema door aansluiting te zoeken bij al aanwezige erfgoedsporen, bedrijfsleven, scholen, recreatie en een diversiteit aan doelgroepen, zoals (school)jeugd, volwassenen, senioren, zangkoren.

Organisaties als Parkeexpressie, het Erfgoedhuis, het Scala College, cultureel bureau RAAK! en de stichting Koorbegeleidingen hebben zich uitgesproken om waar mogelijk samen te werken rond een tastbaar project met als uitgangspunt het thema verbindingen.

Het thema voor Leiderdorp is het tastbaar maken van de keramiekgeschiedenis van Leiderdorp door museum, fabriek en toeristische fietsroute. In Leiderdorp gaat men bekijken in hoeverre rond dit thema het bestaande erfgoedspoor is uit te bereiden en verbindingen zijn te leggen met gemeenten in de

omgeving, waardoor bezoekers een dagje uit kan worden geboden langs een interessante fiets- en vaarroute.

Voor de Bollenstreek is de geschiedenis van het ontstaan van het landschap en het behoud daarvan een belangrijk thema. Daarbij wil men gebruikmaken van een elders al bestaande en aantrekkelijke brochure over de streek. Een idee is om een erfgoedestafette op te zetten, waarbij jaarlijks afwisselend bij een van de deelnemende regiogemeenten een erfgoedenvenement wordt georganiseerd. Daardoor komt er meer bekendheid voor het cultureel erfgoed in de regio en staat er voor belangstellende bezoekers aan de streek altijd wat interessants op de culturele erfgoedagenda.

Organisaties in de Bollenstreek die toezeggen daarop in te haken zijn Bibliotheek Rijk en Veenen, de Stichting Lisse Marketing, de Stichting Hillegom Marketing en het Erfgoedhuis.

Workshop 2, cultuureducatie & cultuurparticipatie

In Alphen aan den Rijn is sinds 2006 een cultuurpalet opgezet. Dat is gebaseerd op een convenant met alle schoolorganisaties en met een kwaliteitsprogramma voor achtduizend kinderen. Onderlinge solidariteit komt tot uitdrukking door de kindbijdrage van circa 10 euro in een gezamenlijke pot te storten, waardoor er veel meer mogelijk is. De gemeente vindt deze vorm van onderlinge versterking een voorbeeld ter navolging. Voor het programma maakt de gemeente gebruik van organisaties, zoals het Kunstgebouw, Parkexpressie, Castellum, de streekmuziekschool, individuele kunstenaars, het lokale vervoersbedrijf. Daarmee komt ook het sociaal-economische aspect tot uitdrukking.

Katwijk is een goed voorbeeld van lokale samenwerking door een proactieve gemeente als initiatiefnemende partij om via regio en provincie de beste projecten voor scholen te regelen. De gemeente heeft tien jaar geleden al een basisschoolstructuur opgezet met culturele instellingen. Ook het voortgezet onderwijs staat op de agenda. Daardoor komen in een direct contact tussen de instellingen, CKV en gemeente de wederzijdse behoeften aan de orde. Zo is SEOP voor een aantal scholen uitgenodigd om het bereik van muziek te vergroten.

De algemene conclusie luidt dat de toekomstige strakkere norm van cultuureducatie in het primair onderwijs een zaak is voor de gemeente en culturele instellingen en niet alleen voor het primair onderwijs. Het gaat om een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Daarom is het van belang samen te werken aan een educatieve agenda. Dat kan per (centrum)gemeente of in samenwerking tussen gemeenten, waar niet alle partijen zijn vertegenwoordigd. Diversiteit van samenwerking op basis van maatwerk en lokale behoeften is aan te bevelen. Bovenlokaal cultureel-educatief aanbod is een stimulans voor vernieuwing en versterking van het lokale aanbod, omdat daarvoor vanwege bezuinigingen de komende jaren niet veel ruimte is.

Workshop 3, cultuur en recreatie & toerisme

Over kansen op dit gebied zijn de nodige concrete ideeën geopperd. Algemene conclusie is dat schotten moeten verdwijnen tussen cultuur, bedrijfsleven, overheden, toerisme, recreatie. Juist combinaties vanuit verschillende sectoren bieden de grootste kansen. Deze moeten van onderaf vanuit gemeenten en regio's worden bewerkstelligd. Faciliteren van het slaan van bruggen is een vereiste. Om kans van slagen te hebben, is het nodig andere partijen, zoals het bedrijfsleven, vanaf het begin te betrekken of veel eerder dan nu. Het gaat om jointpromotion en niet om sponsoring. Tevens is het belangrijk om de effecten van je handelen zichtbaar te maken en aan te tonen dat het ook echt wat oplevert. Een andere aanbeveling is om over de grenzen van gemeente of regio heen te kijken om verbindingen te leggen.

Matching van geld en bijdrage in natura door bedrijfsleven, toerisme, recreatie en cultuur kan een belangrijke bron zijn om aan te boren en te verstevigen. De beursvloer in Voorschoten is een goed voorbeeld om partijen bij elkaar te brengen.

Voor sommige onderdelen is het raadzaam om breder te gaan dan Holland Rijnland. Zo biedt internet veel mogelijkheden om via verschillende ingangen partijen te bundelen.

De dagvoorzitter concludeert dat er tal van afspraken zijn gemaakt en ideeën en visitekaartjes zijn uitgewisseld. Hij overhandigt alle volgeschreven sheets aan de portefeuillehouder.

Slotwoord

Betty van Oortmerssen stelt vast dat op sommige vragen meer antwoorden komen dan waarop men rekt. De conferentie van vanmiddag heeft dat ook laten zien. Er blijkt een grote vraag te zijn naar het leggen van verbindingen tussen cultuur, recreatie, toerisme en economische zaken. Zonder meteen in geld te denken is het de vraag hoe partijen in de regio rond dit onderwerp zijn samen te brengen. Voor de gemeente staan daarom goed functionerende lokale netwerken centraal. Daarin ligt de kracht om samen met partijen doelen te realiseren. De conferentie heeft het nodige materiaal verschaft om het gesprek met gedeputeerden aan te gaan. Zij is iedereen daarvoor zeer erkentelijk. Tot slot bedankt zij de dagvoorzitter en allen voor hun bijdrage aan de conferentie.

De conferentie is afsloten met een borrel en hapjes.